

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2018. gada 27. septembrī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Aldis Laviņš un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 140/2018), kuru iesnieguši divdesmit Saeimas deputāti: Andrejs Klementjevs, Vitālijs Orlovs, Ivans Ribakovs, Mihails Zemļinskis, Artūrs Rubiks, Igors Zujevs, Ivans Klementjevs, Andris Morozovs, Vladmirs Nikonovs, Sergejs Mirskis, Sergejs Dolgopolovs, Zenta Tretjaka, Raimonds Rubiks, Jānis Tutins, Aleksandrs Jakimovs, Ivars Zariņš, Romans Miloslavskis, Igors Pimenovs, Jeļena Lazareva un Aivars Meija (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta 1.¹ daļas 1. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam;

1.2. atzīt likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta piekto daļu un pārejas noteikumu 127. punktu, ciktāl tie nosaka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu pensionāriem mazāku par valsts noteikto minimālo darba algu, par neatbilstošu Satversmes 1. un 109. pantam;

1.3. atzīt Ministru kabineta 2017. gada 14. novembra noteikumu Nr. 676 „Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” (turpmāk – Noteikumi Nr. 676) 3.1. punktu, ciktāl tas nosaka ar iedzīvotāju

ienākuma nodokli neapliekamo minimumu mazāku par valsts noteikto minimālo darba algu, par neatbilstošu Satversmes 107. pantam.

2. Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta 1.¹ daļas 1. punkts noteic, ka maksātāja gada diferencēto neapliekamo minimumu aprēķina saskaņā ar formulu, ko nosaka Ministru kabinets. Formulā ņem vērā maksātāja gada apliekamos ienākumus, kā arī maksimālo gada neapliekamo minimumu, kuru nosaka Ministru kabinets.

Saskaņā ar minētā likuma 12. panta piekto daļu personām, kurām piešķirta pensija (ieskaitot piemaksu pie pensijas par apdrošināšanas stāžu, kas uzkrāts līdz 1995. gada 31. decembrim) vai pārrēķināta pensija pēc 1996. gada 1. janvāra atbilstoši likumam „Par valsts pensijām” vai izdienas pensija, vai speciālā valsts pensija atbilstoši Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem, vai pensija atbilstoši ārvalsts normatīvajiem aktiem, vai noslēgts mūža pensijas apdrošināšanas līgums (ar uzkrāto fondētās pensijas kapitālu atbilstoši Valsts fondēto pensiju likumam), neapliekamais minimums ir 3600 *euro* gadā (šā likuma izpratnē – pensionāra neapliekamais minimums), ja šajā pantā nav noteikts citādi. Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” pārejas noteikumu 127. punktā ir noteikts, ka, piemērojot šā likuma 12. panta piekto daļu, pensionāra neapliekamais minimums 2018. gadā ir 3000 *euro*, bet 2019. gadā – 3240 *euro*.

Savukārt Noteikumu Nr. 676 3.1. punkts noteic, ka maksimālais gada neapliekamais minimums 2018. gadā ir 2400 *euro*, 2019. gadā – 2760 *euro*, bet no 2020. gada – 3000 *euro*.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā Saeimas deputātu pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei, bet saskaņā ar minētā panta 3. punktu tiesa izskata lietas arī par citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām. Līdz ar to pieteikumā ietvertie prasījumi izvērtēt likuma un Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību Satversmei ir piekritīgi Satversmes tiesai.

5. Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka tiesības iesniegt pieteikumu ir ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātiem. Pieteikumu ir parakstījuši divdesmit 12. Saeimas deputāti.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot tam Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Pieteikuma iesniedzējs apstrīd likuma un Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību Satversmei.

Satversmes tiesas likuma 18. panta otrā daļa paredz, ka vairāku normatīvo aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā citstarp ir pieļaujama gadījumā, kad tiek apstrīdēts normatīvais akts vai tā daļa un uz to pamata izdotās zemāka juridiska spēka tiesību normas. Noteikumi Nr. 676 izdoti saskaņā ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta 1.¹ daļu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs vienā pieteikumā apstrīdēt divu normatīvo aktu atbilstību Satversmei.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikuma obligāta sastāvdaļa ir tā juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir juridisko argumentu kopums, kas ir nepieciešams un vienlaikus arī pietiekams prasījuma apmierināšanai. Turklāt, ņemot vērā, ka pieteikumā ir apstrīdēta vairāku normu atbilstība trīs augstāka juridiska spēka tiesību normām, pieteikumā jāiekļauj juridiskais pamatojums par katras apstrīdētās normas neatbilstību katrai no pieteikumā norādītajām Satversmes normām.

7.1. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta 1.¹ daļas 1. punkts, ciktāl tas paredz, ka maksimālo gada neapliekamo minimumu nosaka Ministru kabinets, neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam varas dalīšanas principam.

Ministru kabinets, pieņemot Noteikumu Nr. 676 3.1. punktu, rīkojies likumdevēja pilnvarojuma ietvaros. Tomēr ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamā minimuma noteikšana esot nozīmīgs valsts un sabiedriskās dzīves jautājums, par ko būtu jālemj pašam likumdevējam. Tādēļ Saeima, pilnvarojot Ministru kabinetu noteikt maksimālo gada neapliekamo minimumu, rīkojusies pretēji varas dalīšanas principam.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka par tādu svarīgu un nozīmīgu valsts un sabiedrības dzīves jautājumu reglamentāciju, kuros nepieciešama konceptuāla izšķiršanās un politiska diskusija, jālemj likumdevējam pašam. Izsverot konkrētā jautājuma nozīmīgumu un saistību ar pamattiesībām, likumdevējam jāizlemj, ciktāl šo jautājumu nepieciešams reglamentēt ar

likumu (sk. *Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 10.1. punktu*). Saeima, darbojoties kā likumdevējs, nav tiesīga nodot izpildvarai izlemšanai tādus jautājumus, kuri saskaņā ar Satversmi ir tikai pašas Saeimas ekskluzīvajā kompetencē (sk. *Satversmes tiesas 2015. gada 14. oktobra sprieduma lietā Nr. 2015-05-03 10. punktu*).

Pieteikumā ir citētas Satversmes tiesas nolēmumos izteiktās atziņas par varas dalīšanas principu un pilnvarojumu Ministru kabinetam izdot ārējos normatīvos aktus. Pieteikumā arī pausts uzskats, ka Ministru kabinets, izstrādājot un izdodot normatīvos aktus, īpašu vērību pievērš tieši valsts budžeta interesēm un vienmēr būs ieinteresēts palielināt ieņēmumus. Tomēr pieteikumā nav sniegts šāda uzskata juridiskais pamatojums. Pieteikuma iesniedzējs nav sniedzis juridisko pamatojumu tam, kādēļ jautājums par maksimālo gada neapliekamo minimumu, ir tāds svarīgs un nozīmīgs valsts un sabiedrības dzīves jautājums, par kuru nepieciešama konceptuāla izšķiršanās un politiska diskusija, un tādēļ par to būtu jālemj likumdevējam pašam.

Līdz ar to pieteikums šajā prasījuma daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

7.2. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Noteikumu Nr. 676 3.1. punkts, ciktāl tas nosaka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu mazāku par valsts noteikto minimālo darba algu, neatbilst Satversmes 107. pantam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 107. pants *expressis verbis* nenosaka minimālo darba samaksas apmēru, bet gan norāda, ka minimālās darba samaksas apmēram valstī jābūt noteiktam. Tas ir Satversmē ietverts pilnvarojums likumdevējam noteikt minimālo darba samaksu valstī ar likumu. Satversmes 107. pants, paredzot šā jautājuma izlemšanu likumdošanas ceļā, aizliedz darba devējiem maksāt darbiniekiem mazāku darba samaksu par likumdevēja noteikto (sk. *Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 6. punktu*). Ar šajā pantā ietverto jēdzienu „valsts noteiktais minimums” saprotams tāds minimālais atalgojums par darbu, kas būtu pietiekams personas pamatvajadzību (dzīvesvieta, pārtika, apģērbs u.c.) apmierināšanai (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 14. jūnija sprieduma lietā Nr. 2006-31-01 10. punktu*).

Pieteikumā ir citētas tiesību normas un politikas plānošanas dokumenti saistībā ar minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu. Pieteikumā pausts uzskats, ka ar apstrīdēto Noteikumu Nr. 676 3.1. punktu noteiktajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība, taču tas nav samērīgs ar leģitīmo mērķi. Šī norma pieļaujot to, ka iedzīvotāju ienākuma nodoklis tiek ieturēts no minimālās darba samaksas. Tādējādi darbinieks saņemot darba algu, kas ir mazāka par likumdevēja noteikto minimālo darba algu un iztikas minimumu. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs nav sniedzis juridisko pamatojumu tam, ka no Satversmes 107. panta izrietētu valsts pienākums nodrošināt

personai tiesības saņemt valsts noteikto minimālo darba algu bez iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes piemērošanas.

Līdz ar to pieteikums arī šajā prasījuma daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

7.3. Pieteikuma iesniedzējs arī uzskata, ka likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta piektā daļa un pārejas noteikumu 127. punkts, ciktāl tie nosaka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu pensionāriem mazāku par valsts noteikto minimālo darba algu, neatbilst Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātajam sociāli atbildīgas valsts principam un Satversmes 109. pantam.

Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka Satversmes 109. pantā noteiktās tiesības ir viens no Satversmē ietvertajiem sociālo tiesību veidiem. Satversmes tiesa savos nolēmumos vairākkārt norādījusi, ka valstij ir piešķirama plaša rīcības brīvība, lemjot par sociālo tiesību jautājumiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*). Satversmes 109. pantā iekļauto pamattiesību nodrošināšana var tikt vērtēta vairākos aspektos. Proti, pārbaudot, vai personai šajā pantā paredzētās pamattiesības ir ierobežotas, vai arī pārbaudot, vai valsts ir izpildījusi savu pienākumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2011-03-01 15.1. punktu*).

Pieteikumā ir citētas Satversmes tiesas nolēmumos, tiesību doktrīnā un starptautiskos dokumentos izteiktās atziņas par sociāli atbildīgas valsts principu. No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja ieskatā valsts nav veikusi pasākumus, lai nodrošinātu personām iespēju īstenot sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā. Proti, pensionāriem esot jānodrošina

tiesības saņemt pensiju valsts noteiktās minimālās darba algas apmērā, no kuras nav ieturēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka likumdevējs ir tiesīgs vecuma pensiju noteikt par iedzīvotāju ienākuma nodokļa objektu (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punktu*). Pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums, ka valstij no Satversmes 109. panta izriet pienākums nodrošināt personām tiesības īstenot sociālās tiesības konkrētā apmērā, proti, minimālās algas apmērā, no kuras nav ieturēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

Pieteikumā arī norādīts, ka apstrīdētajā likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 12. panta piektajā daļā un pārejas noteikumu 127. punktā ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot nepieciešams, jo pastāvot citi līdzekļi pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzība – sasniegšanai. Tomēr konkrēti alternatīvi līdzekļi pieteikumā nav norādīti. Satversmes tiesas praksē arī atzīts, ka, izvērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī saudzējošākā veidā, tiesa ņem vērā, ka saudzējošāks

līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu un 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 18. punktu*). Pieteikumā nav pamatots tas, ka ar Pieteikuma iesniedzēja alternatīvajiem līdzekļiem leģitīmo mērķi būtu iespējams sasniegt tādā pašā kvalitātē. Pieteikuma iesniedzējs arī norāda, ka likumdevēja izraudzītais līdzeklis nav samērīgs, jo tas neatbilst sociāli atbildīgas valsts principam. Tomēr pieteikumā nav sniegts šādas norādes juridiskais pamatojums.

Līdz ar to pieteikums arī šajā prasījuma daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc pieteikuma (pieteikums Nr. 140/2018), kuru iesnieguši divdesmit Saeimas deputāti.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

I. Ziemele